

Asia: VN/19961/2023

Suomen yhdenntetyn energia- ja ilmastosuunnitelman (NECP) päivitys

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan taho

Tutkimuslaitos, yliopisto tai korkeakoulu

Mikäli vastasit "muu taho", voit tarkentaa vastaustasi tässä

-

LAUSUNTO

-

Mikäli vastasit yhtyväsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse

-

1) Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja nielujen kasvattaminen (NECP luku 2.1.1 ja 3.1.1)

-

Avoin vastaus kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisestä ja nielujen kasvattamista koskien

Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja nielujen kasvattaminen (NECP luku 2.1.1 ja 3.1.1)

Kansallisten energia- ja ilmastosuunnitelmien tavoitteena on auttaa jäsenvaltioita saavuttamaan EU:n energia- ja ilmastotavoitteet sekä varmistaa, että unioni etenee kohti puhtaampaa, kestävämpää ja resurssitehokkaampaa energiajärjestelmää. Suunnitelmissa tulee hahmotella, kuinka EU-valtiot aikovat saavuttaa EU:n energia- ja ilmastotavoitteet vuodelle 2030.

Suomen suunnitelman päivityksessä on esitetty yksi skenaario Suomen tähän mennessä päätettyjen politiikkatoimien vaikutuksesta kasvihuonekaasupäästöjen, uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden ennakoituun kehityskulkuun aina vuoteen 2040 saakka. Tässä niin sanotussa

WEM-skenaariossa Suomi ei saavuta EU:n vuoteen 2030 saakka ulottuvia ilmastovelvoitteita taakanjakosektorin eikä LULUCF-sektorin osalta. Taakanjakosektorin osalta vaje velvoitteeseen nähden on noin 3 Mt CO₂-ekv. vuonna 2030. Esitetyssä WEM-skenaariossa LULUCF-sektori on vain vähäinen nettonielu vuoteen 2040 saakka. Vaikka EU:n LULUCF-sektorille asettamat velvoitteet todennäköisesti pienentyvät voimassa olevista tasoista kasvihuonekaasuinventaariin tehtävien teknisten korjausten seurauksena, on perusteltua olettaa, että Suomi on jäämässä selvästi kauden 2021-2025 velvoitteista ja myös vuoteen 2030 ulottuvasta velvoitteesta.

Suunnitelman päivityksessä esitetty WEM-skenaario perustuu VN TEAS PEIKKO -hankkeen laskelmaan. PEIKKO-hankkeen raporttia ei kuitenkaan ole julkaistu, joten skenaarioiden taustaoletusten ja -tulosten luotettavuutta ei ole mahdollista kommentoida lausunnon määräaikaan mennessä. Oletettavasti WEM-skenaarion kehitykseen liittyy kuitenkin erilaisia epävarmuuksia muun muassa makroekonomisten oletusten suhteen, joten riski EU:n ilmastovelvoitteesta jäämiselle saattaa olla suurempi kuin skenaarion tulokset antavat ymmärtää.

Suomi toimitti kesällä 2023 Euroopan komissiolle luonnoksen kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman päivityksestä. Komissio antoi palautteena suosituksia jäsenmaille 18.12.2023. Suomen saamassa palautteessa on 23 kohtaa. Niissä komissio suosittelee ilmastotavoitteisiin liittyen muun muassa, että Suomi:

- esittää projektiot, joilla Suomi saavuttaa kansallisen taakanjakosektorin kasvihuonekaasupäästövähennystavoitteensa vuoteen 2030 mennessä,
- esittää konkreettisen polun ja sisällyttää suunnitelmaan LULUCF-sektorin lisätoimia saavuttaakseen kansalliset LULUCF-tavoitteensa,
- varmistaa, että suunniteltujen LULUCF-sektorin toimien vaikutukset kasvihuonekaasutaseisiin on arvioitu johdonmukaisesti kasvihuonekaasuinventaarissa käytettävien päivitettyjen menetelmien kanssa.

Lausuttavana olevan suunnitelman taustatiedoissa kerrotaan, että suunnitelmaa on päivitetty komission antaman palautteen perusteella. Suunnitelmassa ei ole esitetty komission suosittelemia projektioita, konkreettisia polkuja tai lisätoimia taakanjako- ja LULUCF-sektorin tavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelmassa ei myöskään ole kerrottu, onko LULUCF-sektorin nielu laskettu kasvihuonekaasuinventaarion kanssa johdonmukaisesti. Suunnitelman luvussa 5.1. on mainittu, että Suomi pyrkii sisällyttämään uuden lisätoimiprojektion (WAM) seuraavaan suunnitelmaan (maaliskuussa 2025). Näin ollen Suomen ympäristökeskus katsoo, ettei suunnitelma vastaa sille asetettuja tavoitteita.

2) Uusiutuvan energian edistäminen (NECP luku 2.1.2 ja 3.1.2)

-

Avoin vastaus uusiutuvan energian edistämistä koskien

-

3) Energiatehokkuuden edistäminen (NECP luku 2.2 ja 3.2)

-

Avoin vastaus energiatehokkuuden edistämistä koskien

3) Energiatehokkuuden edistäminen (NECP luku 2.2 ja 3.2)

Energiatehokkuuden parantamisessa osoitetaan kolme keskeistä toimenpidealuetta EU:n Renovation Wave -ohjelman vuoden 2050 tavoitteiden saavuttamiseksi (aluesuunnittelu, rakennuskohtaiset korjausrakentamissuunnitelmat ja fossiilisten energialähteiden alasajo). Osa-alueet on tunnistettu hyvin, mutta energiajärjestelmän dekarbonisatiossa voi tapahtua paljon myös näiden kokonaisuuksien välillä, kun matalalämpöisillä kaukolämpöverkoilla voidaan edistää hukkalämpökuormien hyödyntämistä ja korttelimittakaavassa toteutettavia energiaratkaisuja (kuten korttelienergiayhteisöjä, joista on käynnissä pilotteja eri puolilla maata). On tärkeää, että myös strategian tasolla tunnistetaan näiden ratkaisujen mahdollisuudet ja luodaan edellytyksiä esimerkiksi kaupunkisuunnittelun ja energiyhtiöiden vuoropuhelulle (kts. myös Tuomas Vanhasen lausunto suunnitelmaan).

Suunnitelmassa on tartuttu hyvin energiyhteisötyöryhmän suositukseen kansallisen ja alueellisen energianeuvonnan kehittämiseksi esimerkiksi sähkön kulutusjoustopuolelta ja energiyhteisöjen kehittämiseksi. Varsinkin viime talvien energiakriisit ovat osoittaneet kansalaisten kiinnostuksen ja sitoutumisen aktiivisina kuluttajina osaksi puhdistuvaa energiajärjestelmää. Tässä työssä neuvonnan kehittäminen on erittäin tärkeässä asemassa, jotta saadaan koottua konkreettista ja erilaiset yhteisö- ja kansalaisenergian tilanteet tavoittavaa tietoa eri kansalaisryhmien käyttöön. Kenties suurin haaste kansalaisten oikeudenmukaisen osallistumisen kannalta on energiatiedon teknisyys, johon neuvonnan pitkäjänteinen kehittäminen ja päivittyvien tietöalustojen kehittyminen on ratkaisu. Avoin ja lähestyttävä tieto on avainasemassa erityisesti kulutusjoustopuolelta markkinoiden kehittymiselle, jossa ratkaisulla on potentiaalia kehittyä kansainvälisille markkinoille.

4) Energiaturvallisuus (NECP luku 2.3 ja 3.3)

-

Avoin vastaus energiaturvallisuutta koskien

4) Energiaturvallisuus (NECP luku 2.3 ja 3.3)

Energiaturvallisuuden laajempi tarkastelu osana NECP:iä tulisi ottaa huomioon. Geopoliittiset muutokset energiakaupan ja toimituksen suhteet ovat osa laajempaa turvallisuutta, johon pitäisi pystyä vastaamaan ennakoivalla ja avoimella tarkastelulla. Tämä on tärkeää etenkin, kun sähköverkko on kansainvälinen. Tästä luonnoksessa mainitaan käytävän keskustelua Pohjoismaissa

myös oikeudenmukaisen siirtymän näkökulmasta, mutta katsantokantaa voisi laajentaa, jotta kokonaiskuva energia ja turvallisuuden välisestä yhteenliittymisestä on paremmin hahmotettavissa.

On hyvä, että kyberturvallisuuteen liittyvät seikat on nostettu yhdessä kappaleessa myös esiin. Vaikka KYBER-ENE -hankkeessa tunnistetut hyvät käytännöt mainitaan lähtökohtana kehittää energiasektorin resilienssiä näitä uhkia kohtaan, olisi hyvä tavoitella turvallisuuden takaamista myös säätelyn ja resurssien puolesta. Tämä on tärkeää ja ajankohtaista energiajärjestelmän uusiutuessa. Samalla tulisi varmistaa päästöttömän energiajärjestelmän riski- ja uhkaskenaarioiden ennakoitavuus yhdessä monialaisen asiantuntijajoukon kanssa. Myös kansainvälistä yhteistyötä kyberturvallisuuden alalla voisi nostaa paremmin esiin (esim. CERT-toiminta) ja Suomen rooli osana kyberturvallisuusasiantuntijuutta ja sektorin kehitystä.

5) Energian sisämarkkinat (NECP luku 2.4 ja 3.4)

-

Avoin vastaus energian sisämarkkinoita koskien

-

6) Tutkimus, innovointi ja kilpailukyky (NECP luku 2.5 ja 3.5)

-

Avoin vastaus tutkimusta, innovointia ja kilpailukykyä koskien

-

Avoin vastaus muita kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman osia koskien. Mikäli mahdollista, kerro vastauksessasi mitä suunnitelman lukua vastauksesi koskee

Muut kansalliseen energia- ja ilmastosuunnitelmaan kuuluvat osat

Oikeudenmukaisuuden ulottuvuudet osana energia- ja ilmastosuunnittelua (kohta 5.2. sivut 162-163) tulisi nostaa paremmin esille strategiassa. Nyt NECP mainitsee oikeudenmukaisuuden lyhyesti, vaikka se on olennainen osa energia- ja ilmastopolitiikan sosiaalista kestävyyttä. Nykyisen mineraali- ja materiaalitalanteen kiinnostuksen tarkastelun ollessa erityisesti suunnattuna pohjoisille alueille, tulisi tarkasteluun nostaa aluetason eroavaisuudet ja etenkin alkuperäiskansa saamelaisten oikeudet omaan kieleen ja kulttuuriin.

Lausunnossa viitataan useissa kohdissa luontokadon pysäyttämisen vaatimukseen ja positiivisiin biodiversiteettivaikutuksiin, mikä on erittäin toivottava kehityssuunta aiempiin strategioihin nähden. Tavoite jää kuitenkin hyvin ylätasoinen toteutukseksi ja muiden hallinnonalojen dokumenttien listaamiseen. Ilmasto- ja energiapolitiikan uskottavuuden kannalta olisi erittäin toivottavaa, että luontokatovaikutusta pyritäisiin aktiivisesti konkretisoimaan sekä suorien vaikutusten vähentämisen

(mm. biomassan polttoon liittyvät skenaariot, siirtoyhteyksien ja tuotantoinfrastruktuurin rakentamisen luontovaikutukset) että epäsuorien vaikutusten hallinnan (mm. yhteydet metsäpolitiikkaan, maankäyttösektorin vaikutuksiin) osalta. Tämän suhteen on tärkeää ottaa aktiivisesti käyttöön tutkimuslaitosten tuottama päivittyvä tieto seuraavissa suunnitelman päivityksissä (mm. Suomen ympäristökeskuksen koordinoimat EU-rahoitteiset Repower-CEST ja ACE Life -hankkeet).

Koskinen Laura

Suomen ympäristökeskus SYKE - Suomen ympäristökeskuksen lausunnon ovat laatineet johtava tutkija Sampo Soimakallio, erikoistutkija Jani Lukkarinen ja tutkija Marja Helena Sivonen. Tämä 10.6.2024 annettu lausunto korvaa aiemmin lausuntopalveluun tallennetun lausunnon.